

HORVÁTH (EÖ) TAMÁS
Ezüst fokozat

Tattararatta.

Ez lett volna az egészben a poén. A dob. Ha már egyszer énekelni kell valami úttörődalt.

Ezerszer elpróbálták Péterrel, akit zseninek tartott fű, fa és vadvirág. Leül a zongorához, és már szól is a darab. Hibátlanul. Voltaképpen nincs is szüksége arra a napi két-három óra gyakorlásra.

Maga sem értette egészen, miért órá lócsölte Fabajusz, az énektanár. „Van ritmusérzéked.” Elsőre el is hitte.

A próbákkal mindenesetre alaposan megszenvedett. Mert, ugye, a kórus nyomat valamit, néha két szólamra, de a zongora, a kíséret az valami más. A ritmus meg az úttörődob, az egy harmadik.

El is úszott rendesen az első próbákon, de Fabajusz csak nem akarta átpasszolni a dobot másnak. Pedig tárgyyszerűen felmérve a saját és mások felkészültségét, nem számította magát a legesélyesebbek közé.

Abban senki sem bízott, hogy a legjobbba közé sorolják őket, de a mozgalmi ének előadására különdíjat hirdettek az évforduló miatt. Ott lehetett keresni valamit.

Tattararatta.

Merthogy a zeneiseket hazavágni amúgy is lehetetlen. Elhoznak minden helyezést, vagy majdnem mindent. Néha-néha befér még melléjük valaki más is. Surranópályán.

A dal szövege máskülönben szerfölött kezdetleges volt. Setesuta ragrímekkel, vaskos képzavarokkal. Érettebb fejjel átlátta mindezt töviről hegyire. De ezekben a hetekben, hónapokban dobos akart lenni. Dobos, akire válogatott mesterlövészek vadásznak. Dobos, aki ha megússza, diadalra üti csapatát, ezredét, seregét.

Később azon vette észre magát, hogy kifejezetten élvezi, ahogyan a dob ellenpontoz. Nótáznak, nótáznak teli torokból, nagyjából egységesen, és a kíséret is a helyén van (ápol és eltakar), s ő, mint afféle dühödt angyal, üti csak. Üti.

Győzni kell, mert a dobosok győzelemre ítéltettek. Estükben is, tizenkét-tizenhárom évesen, homlokuk közepén a vérvirággal. „Zengje hát dalunk büszke jelszavunk: csak előre mindig kispajtság!”

A népdalcsozor sajnos, eléggé bátortalanra sikeredett. Nem nyílt a száj, nem csillogott a szem, nem egyenesedett a gerinc. Mintha átok zuhant volna az énekkarra. Motyorásztak csak, igen, ez a szörnyű igazság. Kétségbeesetten keresgéltek egymás hangját, a magukét a hirtelen beállt, iszonytató lélekködben.

De nem baj, gondolta, semmi sincs veszve. Majd az úttörődál. A dob. Semmi különleges, csak meg kell állni legszélüttl, a soprán mellett. Nem árt egy fél lépés távolságot tartani: el ne vigyék az embert. S aztán... aztán...

A városok ott, a legmélyén összenőnek. Párizs, Vence, Konstantinápoly. Ezeregyszáztizenhatodika. Mire a lobogók talajt fognak, régesrég elbontották már a nyaktilót. Békében szuszoghatnak az üstfoltozók, latrinapucolók. Érvénytelen és eredményes volt a választás. Szent-Pétervár. Foggyökér-maradványokat lök ki magából az emlékezet. Az utolsó utáni pillanatban érkezett a császári kegyelem. Felálltunk, kiporoltuk magunkból az ólomgolyóbisokat. Helyreigazítottuk kiugrott atlaszcsigolyánkat. Elvégre évforduló. Kettőezerhat rozsdamentes bitó. A városok lobogókká fakulnak odabent, túl a bemérhetőn, az ellenőrizhetőn, cenzúrázhatóan. Hosszú hétvége. Mire visszamegy az ember dolgozni, a közterület-fenntartók már felmosták a kiborult gondolatkísérleteket. André Chénier sugárút. Hányszor lehet jogszerűen kivégezni egy mítoszt? A tarkó visszalő. Hánykodik ál-mában a viceházmesterné. Ég dörög? Zivatar zúg? Vagy csak a körutat mossák? Kékkel. Zölddel.

Ocsúdott. Néhány pillanatil úgy hitte, még odaát van. Csak nem felejtett el leszállni a járatról?

Mégis, miféle őszidő ez, miféle langymeleg? Ilyentájt, túl a szüreten, nyár-nosztalgiaik morzsalékán már érzéklni illenek irhánkon a mennybolt farkasfogait.

Miért nem fú a szél?

Valaki lenyúlta az ősz. A rosszízű álmokat. A hajnali félkaba botorkálást a konyha és a vizesblokk között. Az orrunk elől kihúzó távolsági buszt. Valaki lenyelte még a lehetőségét is, hogy valaha a pofánkba vernek, ágyékunkba taposnak.

Egyszer fennmaradt. Vagy másfél órát kellett caplatnia hazáig. Útközben háromszor-négyszer is megkísértette az érzés, hogy eltévedt, és hazakeveredik-e egyáltalán?

Kevesen utaztak. Elszórt kis lélek-szigetkék. Pislákolnak, pislákolnak nem túl nagy igyekezettel. Mintha maguk sem bánnák, ha ellobbannának egy óvatlan pillanatban.

A busz hazai tájak felé kellett, hogy tartson, de ebben sem volt igazán biztos. Akármikor el lehet tévedni ebben a mesterséges őszben. Ordas szeleknek illenek söpörniük az utakat, vagy legalább nyirkos-nyúlós esőknek síkálniuk.

Jelfoszlányok szakadtak ki a sofőrfülke irányából. Üzent is, nem is a spontán cenzúra. Mintha rádió szólt volna. Békén nyálzott a félmúlt törmelék-népe.

„Legalább elbóbiskolnék.” Belezuhanni s bennragadni a tárgyvilág s a mélyvaló közötti tetszőlegesen szűk határsávban. Örökös szökevényként. Gátlástalanul pofánröhögni hol az egyik, hol a másik partot.

A köd szállna le legalább. Hangtalan korrodálnak, komposztálódnak a koszorúk, az emlékezés virágai. Félárbocon csattognak a rozsdamentes lobogók. Konstantinápoly, André Chénier sugárút. Nem biztos, hogy álmodunk, még kevésbé, hogy ébren vagyunk. Festett évad. A villamosság is aluszik. Álmában csönget egy picit. Kettős kerítés mögött a kiürített téridő. Nem lesz több kikelet. Február sem. Mivelhogy november sem volt. Ezeregyszáztizenhatodika.

Úgy fél órával a bemutató előtt kattant be a fiúknak, mi is a játszma tétje. Eleve úgy vágtak bele: nem kérnek minősítést. A lányok közül egyedül Laura kapcsolt, aki Eleonore Duprét alakította. Többen szabályosan bepánikoltak. Azzal fenyegetőztek, ott, helyben kiszállnak az egészségből, kapjanak érte bármilyen büntetést.

A darab a szabadságról kellett volna, hogy szóljon. Arról, hogy semmire sem megy az ember. Sem térrel, sem idővel. A Történelem úgy teríti le, mint valami kóros sejtburjánzás. Keresik dühödten, kétségbeesetten kutatják az ellenszerét az arra kijelöltek, időnként be is számolnak reményt keltő kísérletekről, részeredményekről, de a végeredmény továbbra is ugyanaz: százezrek, milliók, milliárdok pusztulnak bele.

Fénpázmák játszadoztak a művház színpadáról felszálló porcsikokkal. A közönség, mely a többi középiskola színjátszó-csoportjaiból tevődött össze, kivonult, bevonult, éppen fennforgó nikotin- és koffeinésége szerint. Ásványvíz és keksz a zsűri előtt. Mintha ők is hátuk közepébe kívánták volna az egészséget.

Aztán a második jelenet közepe felé elnémult hirtelen a nézőtér. Azt hitte: a kutya sem kíváncsi rájuk: gyakorlatilag mind kiszárgult a büfébe. Éppen Robespierre nagymonológja előtt, mely arról szól, hogy az ember semmire sem megy. Mire dönthetne sorsát, lelkiismeretét illetően, rég elkótyavetyélte már mozgásterét. Hogy a diktatúra a lehető legrosszabb berendezkedési forma, de ennél biztonságosabbat még nem találtak ki, mióta Történelem a történelem.

A karzatra pillantott. Az egyik zsűritag, mint akit darázs csípett, felragadta tollát, és jegyzetelni kezdett

szélesebesen. A másik szinte sokkos állapotban bámult maga elé, poharát is feldöntötte.

Mégsem kellett volna saját darabbal kísérletezni. A többiek egészen tetszetős dolgokat mutattak be hol gyéribb, hol jelentős tetszést aratva. Egy-egy vastkosabb kiszólás nyomán a derűtség is felhangzott a közönség sorraiból. Az erkélyen helyet foglaló hivatásos értékelők is bazsalyogtak. Fogalmuk sem volt tán, mi zajlik odakint, a Fővárosban, a tereken, középületek előtt. „Nincs valóság!”, ordította kétségbeesetten Robespierre.

Egymásra nézzenek, ennyit kért csak tőlük. Ne kifelé játsszanak. Ne a bírálóknak, az ide-oda császálóknak. Ott, fenn a deszkákon, túl a történelmi szükségszerűségen csak a Tér létezik. Csak az Idő. Csak a Lélek.

Kevés volt a levegő a teremben. Utólag erre is át lehetett háritani a megesett dolgok eredetét. Hogy nagyon, hogy természetellenesen meleg volt az ősziidőhöz képest. Az sem lehetetlen: szándékosan nem nyitottak ablakot. Be ne zúduljon az utca, ne is tudjanak róla: odakint üvölt, hánykódik egy másik Magyarország.

Aztán persze csak elvétette valaki a lépést. Talán nem is túl feltűnően. Később azonosítani sem bírta, ki lehetett. A srác, aki Saint-Justöt alakította, belesült a szerepébe egyszerűen. Hiába próbáltak sügni neki – se kép, se hang. Megvallotta őszintén: az járt az eszében akkor, hogy a mondat közepén megfordul, és ott hagyja az egészséget, mint Szent Pál az oláhokat. „Mi értelme ennek a rettenetes felhajtásnak?” Onnét kezdve borult minden. Azon csodálkozott, hogy a végén még csak ki sem füttyülték őket.

Legszívesebben menekült volna maga is. Meg sem várni az értékelést, a körbecsodálkozásokat, csak el, el a füledt, poros belső terekből. A sejtelmesen mosolygó, összekacsintó beavatottak köréből.

Hamar megtanulta: nem második helyet jelent. A középmezőnyt a legjobb esetben. De leginkább annak is a peremét. Ott evickélnek azok, akik futottak még. Meg a nagy vesztesek.

Akiknek annyi sem adatott, hogy szépen haljanak meg. Mint a honvédtábornokok. Bízta benne még egy darabig, hogy kegyes lesz az udvar, és legalább golyó és

lőpor által. Meg az utókor, mely vélhetőleg felfedezi az eljárásban rejtőző ordító jogi önellentmondásokat. Aztán hajnalban kigombolták a mentét, eljátszottak még egy tételt a fuvolaszonátából, s hosszú metafizikai értekezésbe fogtak az utolsó kenetet feladó pappal.

Jaj annak, aki leteszi a fegyvert, betekeri a zászlót!

Nem annak, aki sohasem kívánt győzni. Az ilyennek jár a túlélés. Az a sok-sok kis semmiség, melynek emléke hajnalra elsavanyodik az ember nyelvgyökén. Vagy elillan egészen. De a lőpor, a könnygáz illata el nem feledhető.

A borzongás, hogy jönnek, jönnek szembe! Félelmetesekek és gyönyörűek harci ménjeiken, ahogy falanxban végigviharzanak a körúton. A rohamsisakok, a sötétített plexi, akár egy sci-fiben. És hogy rohannunk kell, bőgnünk: már megint lenyomtak minket, megint nem jött be a lelkesedés, az egy ütemre éneklés. Megint lúzerek vagyunk.

Hamar megtanulta: az arany fokozatosok, a kitüntetettek nem a túloldalon találhatóak. Nem a vízagyúrok fedezékében, nekik is tele a gatyájuk az alakzatban, ők sem hiszik magukról, hogy nyertesek. Szétkapják a barikádokat, és hazafelé, a buszban nem jut eszükbe egyetlen olyan történet sem, amit otthon elmesélhetnének a kölyöknek.

Ott állni az idővihar kellős közepén. Ez az egyetlen. Marja, kaparja a füst a szemet, a nyálkahártyát. Fél éjszakát dekkolni az őrszobán. Se vád, se védelem. Lekoppanna már a szemhéj, de nem jön, csak nem jön a mélyálom. És sajog a vese a bennrekedt vizelettől. Letűdözni a vereséget.

Jaj annak, aki alkupozícióba verekszi magát! Jaj annak, aki megbékél!

Mert tudják amazok, az osztók, hogy valami mégsem akkor, mégsem egészen úgy. Mindig akad egy vagy kettő a maradékból, a reszliből, aki túl fáradt ahhoz, hogy magyarázkodjék, méltatlankodjék. Elvégre maga kívánta felrúgni, megbolygatni a ki-tudja-honnan-való közmegegyezést. Aki számolt vele: hátrébb sorolják. Nem veri a nyálát, nem hivatkozik paragrafusokra, legfőképpen a nyilvánosságra nem. Nem szervezkedik. Ha készül is valamire, csendben, rezzenetlen, akár a hivatásos gyilkosok.

Csak úgy várakozni elégtelen. Hányan és hányan véreztek el azon, hogy lesték a híreket, helyzetelemeztek, gyártottak ideológiákat. S hogy mégsem, mégsem (ugyan, miért is?), bezáptáltak utóbb.

Jaj annak, aki nem a célra tart!

Mert ez is egy hivatás. Azoké, akik nem törődtek bele, hogy egy nem is ernyed, nem is határozott jattal, egy elismerő oklevéllel, egy „futottak még” besorolással le lehet rendezni az októbert, a márciust. Gyakorlatokat végeznek közvetlen elalvás előtt, közvetlen ébredés után. Hogyan kell cselekedni, ha dacára a közmegegyezésnek, az időjárás-előrejelzésnek, a tőzsdei árfolyamoknak...

Hogyan kell győzni, ha rajtuk a sor?

Úgy lett, hogyan is lehetett volna másképp? A csoport nevét hallotta. S azt, hogy miféle eredményt értek el.

Egyetlenegyszer ütött csak félre. Talán észre sem vette a zsűri. S ha igen, akkor is mi van? Nem úszott el, nem hagyta magát félrevinni a vezérszólamtól. Lendületesen, elszántan adta alá a ritmust, akár a hajdani ezreddobosok.

Egészen bizonyos, hogy ők hagyták rá a tudást: nem kidőlni. Az ellenoldalról lőnek persze. Nemcsak a tüzerek, a bokorugró, árokászó, gépesített alakulatok, de a túlképzett, fedezékben kushadó mesterlövészek is. Aki nem számol ezzel, nem való dobosnak.

És tartani, tartani az ütemet, golyózaporban, szuronyroham közepette. S nem félreugrálni, kapkodni a fejet, mert ha billen az egy, bomlik az alakzat is. S akkor hiába harapnak fübe ezrével a kis paraszt közlegények, sohasem érnek be az arcvonal mögé.

De hát ő nem is kérte! Aláhúzta annak idején. Határozottan, egyértelműen: nem. Nem akar beállni a sorba tülekedni, kinézni egymás szájából a minősítést, az elismerésnek álcázott bizánci-rokokó indulatokat. Ezt elmondta a társulatnak is. Nem volt könnyű meggyőzni őket.

Csodák ugyanis léteznek. A kritikus pillanatban – ki tudja, miért – megrezzen az orgyilkos keze, rájön a tüsszentés, s a golyóbis elszáll messze, a fenébe. Vagy lepattan róla. És szól tovább, rendületlen: tatararatta.

Széledezett már erre-arra a gyermeksereg. Átvedesedtek az úttörőingek, megroggyantak a nyakkendők. Némelyekért anyucik, apucik jöttek Wartburggal, Skodával. A többiek csak úgy, csapatosan, gyalogszerrel.

Szinte egyedül maradt. Nem értette, miért. Pontosabban: miért nem, mikor ő bátran és hűségesen harcolt. (Na jó, becsúszott egy aprócska gikszer.) Ha helyén van a dobos, jár a győzelem.

A társulat is menekült szinte. Egy sem merte feltenni a kérdést. Miért? Tényleg ennyire sügérek voltunk? Vagy csak szórakoznak velünk?

Azt kívánta: meg ne érkezen a busz soha. Nagy a baj odakint, a városban. Valaki lenyúlta az ősz. Múlt és jelen közt, félúton elakadt a nyaktíló pengéje. Attól félt leginkább, hogy odalép hozzá valaki, és elkezd vigasztalni. Vagy ami még rosszabb: feldicsérni.

Soká eltarthat még ez a se ilyen-se olyan ősz. Eső se hull, szél se fú, s a sugárutakat kínos sietséggel takarítják, nehogy a november mossa el az ottfelejtett vértócsákat.

Dobolni végül is nem felejtett el. Azt úgysem lehet. A bőr vélhetőleg nem szakadt be még, és a verők is meglehetnek valamelyik fiók mélyén. Tavasz lesz, nyár, újabb ősz, de az egy továbbra is súlyra esik. A többi csak utána.